

Η λόγια μορφολογία στον ελληνικό Τύπο:

Δείκτης ιδεολογικής ή υφολογικής διαφοροποίησης;*

Abstract

Morphological variation due to diglossia has been considered as an indicator of ideological and/or stylistic differentiation in the Greek press. Unfortunately, the relevant linguistic studies (by Chatzisavvidis, 1999; 2001, and Iordanidou, 2001; 2008, among others) do not provide quantitative results. The present paper offers a statistical analysis of morphological variation in the Greek press which proves that a) there is no connection between the use of high/low variants and the political stance or ideology of a Greek newspaper, and b) morphological variants loosely correlate with a stylistic factor, i.e. the genre of a journalistic text, although the correlation is not statistically significant.

Περίληψη

Στο άρθρο αυτό εξετάζεται η χρήση της μορφολογικής ποικιλίας στον σύγχρονο ελληνικό Τύπο ως δείκτης ιδεολογικής ή/και υφολογικής διαφοροποίησης. Σε αντίθεση με άλλες έρευνες για το ζήτημα αυτό (όπως του Σ. Χατζησαββίδη, 1999·2001, και της Α. Ιορδανίδου, 2001·2008), η ανάλυσή μας βασίζεται σε στατιστική μελέτη της ποικιλότητας «λόγιων» και «μη λόγιων» μορφολογικών τύπων στον Τύπο. Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν περιορισμένη (στατιστικά μη σημαντική) υφολογική εκμετάλλευση της μορφολογικής ποικιλίας ανάλογα με το είδος του δημοσιογραφικού κειμένου, δεν εντοπίζεται όμως σύνδεση μεταξύ πολιτικής ιδεολογίας και συγκεκριμένων γλωσσικών επιλογών.

---

* Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε στο πλαίσιο του προπτυχιακού μαθήματος επιλογής Ανάλυση Δημοσιογραφικού Λόγου, που διδάσκεται στο Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών από τον Σπύρο Α. Μοσχονά. Στην πρώτη της εκδοχή, η μελέτη αυτή παραδόθηκε τον Ιανουάριο του 2010. Οι συγγραφείς εκφράζουν τις ευχαριστίες τους στους/στις δύο ανώνυμους/ες κριτές του περ. *Ζητήματα Επικοινωνίας* για τις πολύτιμες παρατηρήσεις τους καθώς και στον κ. Αντώνη Αρμενάκη για τη βοήθειά του στη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων.

1. Εισαγωγή

Στη σύγχρονη ελληνική γλώσσα έχει κληροδοτηθεί, λόγω του διγλωσσικού (diglossic) παρελθόντος της, μια ποικιλία *λόγιων* και *μη λόγιων* μορφολογικών τύπων. (Ο όρος «μη λόγιος» χρησιμοποιείται εδώ προκειμένου ν' αποφευχθεί ο περισσότερο ασαφής όρος «λαϊκός».) Η ποικιλία αυτή δηλώνεται με τον τεχνικό όρο «υπολειμματική διμορφία» (Μοσχονάς 2009).

Υπάρχουν πλέον αξιόλογες μελέτες της υπολειμματικής διμορφίας στον έντυπο δημοσιογραφικό λόγο, οι οποίες αναλύουν σώματα κειμένων, κυρίως από εφημερίδες. Στη σχετική βιβλιογραφία παρατηρούνται κυρίως δύο προσεγγίσεις, του Χατζησαββίδη (1999: 147-148· 2001) και της Ιορδανίδου (2001· 2008). Ο Χατζησαββίδης θεωρεί ότι οι εφημερίδες με συντηρητικό ιδεολογικό προσανατολισμό περιέχουν περισσότερους λόγιους μορφολογικούς τύπους, ενώ οι εφημερίδες με αριστερό ιδεολογικό προσανατολισμό περιέχουν περισσότερους μη λόγιους τύπους. Για τις εφημερίδες που ιδεολογικά κινούνται στο χώρο του «κέντρου», ο Χατζησαββίδης ισχυρίζεται ότι περιέχουν τύπους της επίσημης Κοινής Νεοελληνικής. Συνεπώς, κατά τον Χατζησαββίδη, οι γλωσσικές επιλογές που κάνει μια εφημερίδα αποτελούν δείκτες ιδεολογικής διαφοροποίησης. Από την άλλη, η Ιορδανίδου δεν διακρίνει συσχετισμό μεταξύ της επιλογής ανάμεσα σε λόγιους ή μη λόγιους τύπους και της πολιτικής κατεύθυνσης του εντύπου. Παρατήρησε, εντούτοις, δύο βασικές τάσεις, τη μία προς ανάδειξη μη λόγιων στοιχείων (στην εφημερίδα «Ριζοσπάστης») και την άλλη προς την ανάδειξη λόγιων στοιχείων (στις εφημερίδες «Απογευματινή» και «Η Βραδυνή»). Σημείωσε επίσης πως υπάρχουν περιπτώσεις όπου παρατηρείται υφολογική εκμετάλλευση της μορφολογικής ποικιλίας, δηλαδή η χρήση του λόγιου ή μη λόγιου τύπου σχετίζεται με το εάν επιδιώκεται επίσημο ή ανεπίσημο ύφος. Κατά την Ιορδανίδου (2001:159), η χρησιμοποίηση λόγιων σχηματισμών συχνά θεωρείται ότι προσδίδει κύρος στον λόγο.

Οι προαναφερθείσες έρευνες περιέχουν αρκετές διεισδυτικές παρατηρήσεις, οι οποίες όμως δεν τεκμηριώνονται στατιστικά. Η παρούσα εργασία έχει στόχο τον έλεγχο των υποθέσεων του Χατζησαββίδη και της Ιορδανίδου μέσω εμπειριστατωμένης στατιστικής έρευνας σε επαρκές δείγμα

κειμένων από τον ημερήσιο Τύπο.

2. Μεθοδολογία

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το διάστημα μεταξύ 14 και 22 Νοεμβρίου του 2009. Επιλέχθηκαν έξι (6) πολιτικές εφημερίδες καθημερινής κυκλοφορίας: «Ριζοσπάστης», «Η Αυγή», «Το Βήμα», «Ελευθεροτυπία», «Απογευματινή» και «Η Βραδυνή». Η επιλογή των εφημερίδων έγινε έτσι ώστε να αντιπροσωπεύονται ο χώρος της Αριστεράς, του Κέντρου και της Δεξιάς. Η κατηγοριοποίηση κάθε εφημερίδας στον αντίστοιχο χώρο («Ριζοσπάστης» και «Η Αυγή» στην Αριστερά, «Το Βήμα» και η «Ελευθεροτυπία» στο Κέντρο, η «Απογευματινή» και η «Βραδυνή» στη Δεξιά) βασίστηκε σε αποτελέσματα έρευνας, η οποία παρουσιάζεται στην ενότητα 3, παρακάτω.

Επομένως, συμπεριλαμβάνοντας στην έρευνα εφημερίδες ποικίλων πολιτικών κατευθύνσεων, είμαστε σε θέση να ελέγξουμε την υπόθεση του Χατζησαββίδη για τη συσχέτιση μορφολογικής ποικιλίας και ιδεολογίας. Από το σύνολο της ύλης κάθε εφημερίδας λάβαμε υπόψη επτά (7) κύρια άρθρα, επτά (7) παραπολιτικές στήλες και οχτώ (8) ομόθεμα και ίσης έκτασης ρεπορτάζ. Με τον τρόπο αυτό μπορεί να ελεγχθεί η υπόθεση ότι η μορφολογική διαφοροποίηση εξαρτάται από το είδος ή το ύφος του κειμένου.

Οι γλωσσικές μεταβλητές που παρατηρήθηκαν είναι :

1. η ποικιλία στην κατάληξη των επιρρημάτων (-α/-ως)

Εξαιρέθηκαν τα επιρρήματα η σημασία των οποίων αλλάζει ανάλογα με την κατάληξη, π.χ. *άμεσα* (δήλωση τρόπου) και *αμέσως* (δήλωση χρόνου)

2. η ποικιλία στα συμφωνικά συμπλέγματα των καταλήξεων ρημάτων μεσοπαθητικού

αορίστου (τριβόμενο-κλειστό: -χτ-φτ-στ- / τριβόμενο-τριβόμενο: -χθ-φθ-σθ-),

3. η ποικιλία στα συμφωνικά συμπλέγματα απλών λέξεων, π.χ. *χθες/χτες*

4. η ποικιλία στον τονισμό της γενικής ενικού και πληθυντικού ουσιαστικών και επιθέτων (με αναβιβασμό ή μη αναβιβασμό του τόνου, π.χ. *δημοσίων/δημόσιων*)

5. η ποικιλία στον σχηματισμό του γ' ενικού και πληθυντικού του παθητικού αορίστου (-ηκα, -ηκαν / -η, -ησαν)
6. η ποικιλία στην κατάληξη γενικής ενικού ουσιαστικών σε -α/-ός, π.χ. *μήνα/μηνός*
7. η ποικιλία στην κατάληξη γενικής ενικού αρσενικών ουσιαστικών σε -έα/-έως, π.χ. *εισαγγελέα/εισαγγελέως*
8. η ποικιλία στην κατάληξη γενικής ενικού επιθέτων σε -ή/-ούς, π.χ. *αδαή/αδαούς*.

Ελέγχθηκε επίσης μία ακόμη μεταβλητή:

9. η ποικιλία στην κλίση των πρώην τριτόκλιτων θηλυκών ουσιαστικών (κατάληξη σε -ης/-εως, π.χ. *κυβέρνησης/κυβερνήσεως*).

Η συγκεκριμένη μεταβλητή παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς έχει ιστορική αξία. Όπως έχει λεχθεί, κάποτε η επιλογή ανάμεσα στη χρήση της λέξης *κυβέρνησης* ή *κυβερνήσεως* δήλωνε ξεκάθαρα τα πολιτικά φρονήματα του συντάκτη. Σήμερα όμως, όπως αναδεικνύεται και στην παρούσα έρευνα, οι εφημερίδες χρησιμοποιούν τον μη λόγιο τύπο σχεδόν αποκλειστικά. Η κλίση σε -εως δείχνει να έχει εκλείψει. Από το σύνολο των εμφανίσεων που μετρήθηκαν (354), μόνο 2 εμπίπτουν στην κατηγορία -εως και μάλιστα πρόκειται για τυποποιημένες εκφράσεις (η «εφημερίδα της κυβερνήσεως» και «πάσης φύσεως»). Επομένως, η συγκεκριμένη μεταβλητή δεν έχει πλέον στατιστική αξία, καθώς παρουσιάζει μόνο στερεοτυπικές χρήσεις, και δεν τη λάβαμε υπόψη στην ανάλυσή μας.

Οι ερευνητικές μας υποθέσεις είναι δύο: οι λόγιοι μορφολογικοί τύποι είναι περισσότεροι στις δεξιές μάλλον παρά στις αριστερές εφημερίδες (Υπόθεση 1)· είναι επίσης περισσότεροι στα επίσημα μάλλον παρά στα ανεπίσημα δημοσιογραφικά είδη λόγου (Υπόθεση 2). Συνεπώς, συνδυάζοντας τις δύο υποθέσεις, η κατανομή των λόγιων μορφολογικών τύπων αναμένεται να αυξάνει κατά τη φορά: αριστερή → κεντρώα → δεξιά εφημερίδα (Υπόθεση 1) και επίσης κατά τη

φορά παραπολιτικό σχόλια → ρεπορτάζ → κύριο άρθρο (Υπόθεση 2). Θα δούμε ότι οι υποθέσεις αυτές δεν επιβεβαιώνονται από τη στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνάς μας.

3. Η πολιτική κατεύθυνση των εφημερίδων

Προτού ξεκινήσουμε την επεξεργασία των κειμένων, πραγματοποιήσαμε μία έρευνα ώστε να διαπιστώσουμε την πολιτική απόχρωση των επιλεγμένων εφημερίδων, με στόχο ένα εμπειρισταωμένο πολιτικό χαρακτηρισμό και την αποφυγή αυθαίρετων συμπερασμάτων.

Η έρευνα είχε τρία σκέλη:

1) Αρχικά έγινε η επιλογή των έξι εφημερίδων που θέλαμε να εξετάσουμε. Για να βοηθηθούμε στην επιλογή, λάβαμε υπόψη γνώμες από δώδεκα δημοσιογράφους που δουλεύουν σε καθημερινές και εβδομαδιαίες εφημερίδες Αθήνας και Πάτρας.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι κατέταξαν τις εφημερίδες ως εξής:

- «Ριζοσπάστης» : Δώδεκα (12) στους δώδεκα τη χαρακτήρισαν αριστερή.
- «Η Αυγή» : Δώδεκα (12) στους δώδεκα τη χαρακτήρισαν αριστερή.
- «Το Βήμα» : Δέκα (10) στους δώδεκα τη χαρακτήρισαν ουδέτερη και δύο (2) αριστερή.
- «Ελευθεροτυπία» : Αριστερή τη χαρακτήρισαν δύο (2), ουδέτερη με τάσεις προς τα αριστερά τη χαρακτήρισαν έξι (6), ουδέτερη τέσσερις (4).
- «Απογευματινή» : Δεξιά τη χαρακτήρισαν έντεκα (11), ουδέτερη με τάσεις προς τη Δεξιά ένας (1).
- «Η Βραδυνή» : Δεξιά τη χαρακτήρισαν εννιά (9), ως ουδέτερη τρεις (3).

2) Στη συνέχεια μελετήθηκε η ύλη των εφημερίδων στο διάστημα από 14 έως 22 Νοεμβρίου ως προς τον αριθμό των ρεπορτάζ για τα εσωκομματικά, δηλαδή τα ρεπορτάζ που έχουν θέμα τις εσωτερικές υποθέσεις και εξελίξεις ενός κόμματος. Η υπόθεσή μας στηρίζεται στο ότι σε μια εφημερίδα της Δεξιάς, η μεγάλη πλειονότητα των ρεπορτάζ για τα εσωκομματικά θα αφορά στο

κόμμα της Δεξιάς (Νέα Δημοκρατία), ενώ αντίστοιχα σε μια εφημερίδα της Αριστεράς η πλειονότητα των εσωκομματικών θα αφορά σε κάποιο κόμμα της Αριστεράς. Για τις εφημερίδες του κέντρου υποθέσαμε πως θα κρατούν μια πιο ισορροπημένη στάση, φροντίζοντας να δημοσιεύσουν ρεπορτάζ για τα εσωκομματικά κάθε κόμματος.

Δεν καταγράψαμε άρθρα ή σχόλια παρά μόνο ρεπορτάζ, για να αποφύγουμε περιπτώσεις όπου πολλές δημοσιεύσεις για ένα κόμμα έχουν αρνητικό περιεχόμενο. Τα ρεπορτάζ θεωρούνται αντικειμενική παρουσίαση ειδήσεων χωρίς σχόλια ή κριτική.

Η περίοδος που εξετάστηκε ήταν η εβδομάδα πριν από τις εκλογές που πραγματοποίησε η Νέα Δημοκρατία για την ανάδειξη νέου αρχηγού. Έτσι, είναι δικαιολογημένη μια τάση των εφημερίδων να δημοσιεύουν περισσότερα ρεπορτάζ για τα εσωκομματικά του συγκεκριμένου κόμματος. Ωστόσο, καθώς πρόκειται για καθολική τάση των εφημερίδων, δεν θεωρήθηκε ότι εμποδίζει την αντικειμενική εξαγωγή συμπερασμάτων. Ο αριθμός των δημοσιευμάτων ανά κόμμα και εφημερίδα παρουσιάζεται στον Πίνακα 1.

(εδώ να τυπωθεί ο Πίνακας 1)

Αναλύοντας τον παραπάνω Πίνακα βλέπουμε, ότι ο «Ριζοσπάστης», αφιερώνει το 82% του συνόλου των εσωκομματικών αναφορών στο Κ.Κ.Ε., επομένως χαρακτηρίζεται ως αριστερή εφημερίδα. Επίσης, η «Η Αυγή», που αφιερώνει το 69,76% στον ΣΥΡΙΖΑ, συγκαταλέγεται στις εφημερίδες με αριστερή πολιτική κατεύθυνση. Οι υπόλοιπες εφημερίδες έχουν σε μεγαλύτερα ποσοστά ρεπορτάζ για τα εσωκομματικά της Νέας Δημοκρατίας. Στην εφημερίδα «Απογευματινή» το ποσοστό αυτό φτάνει σχεδόν το 77%, το οποίο σε σύγκριση με το ποσοστό της «Ελευθεροτυπίας» (46,66%) είναι στατιστικά σημαντικό (έλεγχος z: $p=0,004 < \alpha=0,01$). Επομένως, χωρίς αμφιβολία η «Απογευματινή» μπορεί να καταταχτεί στο χώρο της Δεξιάς. Ακολουθεί η εφημερίδα «Η Βραδυνή» με ποσοστό 69,00%. Συγκρίνοντας το ποσοστό αυτό με το αντίστοιχο της «Ελευθεροτυπίας», η διαφορά δεν θεωρείται στατιστικά σημαντική (έλεγχος z: $p=1,431 > \alpha=0,01$) Ωστόσο, τα αποτελέσματα του πρώτου και του τρίτου σκέλους της έρευνάς μας επιτρέπουν να κατατάξουμε την εφημερίδα «Η Βραδυνή» στο χώρο της Δεξιάς.

Οι εφημερίδες «Το Βήμα» και «Ελευθεροτυπία» αφιερώνουν λίγο παραπάνω από το μισό των ρεπορτάζ τους για τα εσωκομματικά στη Νέα Δημοκρατία, γεγονός που δικαιολογείται λόγω επικαιρότητας, ενώ καλύπτουν και το κόμμα του Πα.Σο.Κ. με ποσοστά 33,33% «Το Βήμα» και με 34,28% η «Ελευθεροτυπία». Επίσης, η εφημερίδα «Το Βήμα» και η «Ελευθεροτυπία» αφιερώνουν κάποιο μέρος των ρεπορτάζ τους στα εσωκομματικά του ΣΥΡΙΖΑ αλλά και του ΛΑ.Ο.Σ, γεγονός

που τις κάνει να ξεχωρίζουν από τις υπόλοιπες.

3) Το τρίτο σκέλος της έρευνας επιβεβαιώνει τα προηγούμενα αποτελέσματα και ενισχύει τις υποθέσεις μας για την κατάταξη των εφημερίδων. Μελετήσαμε τη στάση που τήρησε κάθε μία από τις έξι (6) εφημερίδες απέναντι σε δύο σημαντικά πολιτικά ζητήματα που απασχόλησαν την ελληνική κοινή γνώμη κατά το έτος 2009: α) το αποτέλεσμα των εθνικών εκλογών, που έγιναν στις 4 Οκτωβρίου 2009 και β) την κατάθεση του προϋπολογισμού από την κυβέρνηση του Πα.Σο.Κ για το έτος 2010.

Συγκεκριμένα, μας ενδιέφερε το σχόλιο που επέλεξε να τοποθετήσει η κάθε εφημερίδα στην πρώτη σελίδα. Ύστερα από αποδελτίωση αξιολογήσαμε κάθε σχόλιο ως: Αρνητικό-Κριτικό, Ουδέτερο-Επιφυλακτικό, Θετικό-Υποστηρικτικό. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται παρακάτω:

Πρωτοσέλιδα την επόμενη μέρα των εθνικών εκλογών (5/10/2009):

- «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ»: *"ΚΚΕ: Με μεγαλύτερο πείσμα να ανταποκριθούμε στις λαϊκές ανάγκες. Ο λαός σε ετοιμότητα"*, Αρνητικό-Κριτικό
- «Η ΑΥΓΗ»: *"Εντολή, υπό όρους... Η ισχυρή αυτοδυναμία του ΠΑΣΟΚ, επακόλουθο της κατάρρευσης της ΝΔ και της καταδίκης της πολιτικής της. Αξιοσημείωτη είναι η αντοχή που έδειξε μέσα σ' αυτές τις συνθήκες η αριστερά και ιδιαίτερα ο ΣΥΡΙΖΑ"*, Αρνητικό-Κριτικό (έμφαση στα προβλήματα από τη κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας, ευνοϊκή στάση απέναντι στον ΣΥΡΙΖΑ)
- «ΤΟ ΒΗΜΑ»: *"Ριζικές αλλαγές από την κυβέρνηση Παπανδρέου. Ο εκλογικός θρίαμβος του ΠΑΣΟΚ ανοίγει τον δρόμο για την ανάταξη της χώρας"*, Θετικό-Υποστηρικτικό
- «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ»: *"Θρίαμβος Γιώργου. Συντριβή και παραίτηση Καραμανλή. Αυτοδυναμία με 10 μονάδες διαφορά και 160 έδρες"*, Θετικό-Υποστηρικτικό
- «ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ»: *"«Αυλικόι» του Παπανδρέου στις γενικές γραμματείες"*, Αρνητικό-Κριτικό
- Η ΒΡΑΔΥΝΗ»: *"Ανέλαβε με γενναιότητα την ευθύνη της συντριβής. Η μεγαλύτερη ήττα στην ιστορία της Νέας Δημοκρατίας"*, Αναφορά μόνο στη Νέα Δημοκρατία

Πρωτοσέλιδα την επόμενη της κατάθεσης του προϋπολογισμού (20/11/09):

- «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ»: "Αντιπαιδαγωγικές μέθοδοι με στόχο τη φθορά των μαθητικών συνειδήσεων- Εσωτερικοί κανονισμοί Γυμνασίων-Λυκείων", Αρνητικό-κριτικό (δεν αναφέρεται στην κατάθεση του προϋπολογισμού)
- «Η ΑΥΓΗ»: "Ίδια γεύση. Ο προϋπολογισμός που κατατέθηκε χθες είναι χειρότερος από το προσχέδιο και διαψεύδει τις υποσχέσεις που είχε δώσει προεκλογικά η κυβέρνηση", Αρνητικό-Κριτικό
- «ΤΟ ΒΗΜΑ»: "Η χώρα στην Εντατική- Κατατέθηκε ο νέος Προϋπολογισμός- Τι προβλέπει", Ουδέτερο-Επιφυλακτικό
- «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ»: "Στη μέγγενη το κοινωνικό κράτος- Προϋπολογισμός το 17% του ΑΕΠ στις τσέπες των δανειστών μας", Ουδέτερο-Επιφυλακτικό
- «ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ»: "Ντέρμπι θρίλερ Ντόρας-Σαμαρά - Με την πρώτη να προηγείται και στο β' γύρο", Αρνητικό-Κριτικό (καμία αναφορά στην κατάθεση του προϋπολογισμού· ασχολείται με εσωκομματικό θέμα της Νέας Δημοκρατίας)
- «Η ΒΡΑΔΥΝΗ»: "4,5 δις. νέοι φόροι σε μισθωτούς-συνταξιούχους οι προεκλογικές υποσχέσεις για αυξήσεις, αλλά και για ένα κράτος δικαίου με στήριξη των αδύναμων οικονομικά στρωμάτων, μετατράπηκαν σε κούφια λόγια χωρίς περιεχόμενο", Αρνητικό-Κριτικό

Συνδυαστικά οδηγούμαστε στις ακόλουθες επισημάνσεις:

Ο «Ριζοσπάστης» αφιερώνει το 86% των ρεπορτάζ του για τα εσωκομματικά στο ΚΚΕ και στο πρωτοσέλιδό του την επομένη των εκλογών κρατάει έντονα αρνητική στάση απέναντι στην κυβέρνηση. Την επομένη του προϋπολογισμού επιλέγει να ασχοληθεί με εντελώς διαφορετικό θέμα.

Η εφημερίδα η «Η Αυγή» αφιερώνει το 70% περίπου των ρεπορτάζ της για τα εσωκομματικά στον ΣΥΡΙΖΑ. Αναφέρεται στον ΣΥΡΙΖΑ την επομένη των εκλογών και κρατά έντονα αρνητική στάση απέναντι στο προσχέδιο του προϋπολογισμού.

Η εφημερίδα «Το Βήμα» δεν παρουσιάζει μεγάλες διαφορές ανάμεσα στα ποσοστά των ρεπορτάζ για τα εσωκομματικά που αφιερώνει στη Νέα Δημοκρατία και στο Πα.Σο.Κ (44,44% και 36,11% αντίστοιχα). Δεν ασκεί κάποια κριτική, κρατάει μάλλον θετική στάση απέναντι στα αποτελέσματα των εκλογών, χωρίς όμως να προβαίνει σε κάποια αξιολόγηση και, τέλος, τηρεί ουδέτερη στάση την επομένη της κατάθεσης του προϋπολογισμού.

Η εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» επίσης αφιερώνει περίπου το ίδιο ποσοστό ρεπορτάζ για τα εσωκομματικά της Νέας Δημοκρατίας (46,66%) και του Πα.Σο.Κ (33,33%). Στο πρωτοσέλιδο την επόμενη των εκλογών, αναφέρεται και στα δύο μεγάλα κόμματα και αποφεύγει να λάβει θέση. Σχετικά με τον προϋπολογισμό, η στάση της είναι ουδέτερη-επιφυλακτική.

Η εφημερίδα «Απογευματινή» δημοσιεύει ρεπορτάζ για τα εσωκομματικά της Νέας Δημοκρατίας σε ποσοστό 76,92% , δίνει έμφαση στη Νέα Δημοκρατία την επομένη των εκλογών και ασχολείται στο πρωτοσέλιδό της με εσωκομματικό ζήτημα της Νέας Δημοκρατίας την ημέρα που η πλειονότητα των εφημερίδων στο πρωτοσέλιδο δημοσιεύει κάτι σχετικό με την κατάθεση του προϋπολογισμού.

Τέλος, βλέπουμε την εφημερίδα «Η Βραδυνή» να αφιερώνει στη Νέα Δημοκρατία ένα ποσοστό που ανέρχεται στο 69,00% επί του συνόλου των ρεπορτάζ για τα εσωκομματικά, να αναφέρεται στη γενναιότητα του Καραμανλή την επόμενη των εκλογών και να κρατά έντονα αρνητική στάση απέναντι στην κατάθεση του προϋπολογισμού.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο ιδεολογικός προσανατολισμός των εφημερίδων έχει ως εξής : οι εφημερίδες «Ριζοσπάστης» και «Αυγή» ανήκουν στο χώρο της Αριστεράς, η «Ελευθεροτυπία» και «Το Βήμα» στο Κέντρο, ενώ η «Απογευματινή» και «Η Βραδυνή» στο χώρο της Δεξιάς. Το ότι η ταξινόμηση αυτή των εφημερίδων με τα κριτήρια που παρουσιάστηκαν παραπάνω επιβεβαιώνει τη διαίσθησή μας για την πολιτική τοποθέτησή τους, θεωρείται πρόσθετη επιβεβαίωση της ταξινόμησής μας.

4. Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Αποτελέσματα για την Υπόθεση 1. Οι περισσότεροι λόγιοι τύποι εμφανίζονται στην εφημερίδα «Το Βήμα» με ποσοστό 48,4%. Ακολουθεί η εφημερίδα «Η Αυγή» με 43,7%. Έπονται «Η Βραδυνή», η «Απογευματινή» και η «Ελευθεροτυπία» με ποσοστά 42,5%, 42% και 33,8% αντίστοιχα.

Τελευταίος στην κατάταξη βρίσκεται ο «Ριζοσπάστης» με ποσοστό 26%. Τα ευρήματα αυτά παρουσιάζονται συγκεντρωτικά στον Πίνακα 2 και στο Γράφημα 1.

(Εδώ να τυπωθεί ο Πίνακας 2.)

(Εδώ να τυπωθεί το Γράφημα 1.)

Αναλυτικά στοιχεία για κάθε μεταβλητή χωριστά, παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.

(Εδώ να τυπωθεί ο Πίνακας 3.)

Ειδικότερα για κάθε μεταβλητή, μπορούμε να κάνουμε τις ακόλουθες παρατηρήσεις:

1. Σχετικά με την ποικιλία στην κατάληξη επιρρημάτων σε -α/-ως, παρατηρούμε πως όλες οι εφημερίδες προτιμούν τον μη λόγιο τύπο σε -α. Βέβαια, χρησιμοποιείται και η λόγια κατάληξη, κυρίως από «Το Βήμα» (42,3%) και τη «Βραδυνή» (41,7%).

2. Σχετικά με την ποικιλία στα συμφωνικά συμπλέγματα του μεσοπαθητικού αορίστου (στην κατάληξη του ρήματος), οι περισσότερες εφημερίδες επιλέγουν τα συμπλέγματα -χτ-φτ-στ-, με εξαίρεση την εφημερίδα «Η Αυγή» που προτιμά τους πιο λόγιους τύπους -χθ-φθ-σθ- σε ποσοστό 62%. Η «Βραδυνή» έπεται με ποσοστό 46,4% και ακολουθεί «Ελευθεροτυπία» με 43,1%.

Τελευταία στη χρήση λόγιων συμπλεγμάτων βρίσκεται η «Απογευματινή» με 21,4%.

Πιο συγκεκριμένα, από την εφημερίδα «Ριζοσπάστης» απουσιάζει εντελώς το σύμπλεγμα -σθ-. Στην εφημερίδα «Η Αυγή» παρατηρείται προτίμηση των λόγιων συμπλεγμάτων -χθ-, -φθ-: καταμετρήθηκαν είκοσι δύο (22) εμφανίσεις έναντι έξι (6) μη λόγιων (-χτ-, -φτ-). Σχετικά με το

σύμπλεγμα -σθ- /-στ- παρατηρείται προτίμηση στη μη λόγια πραγμάτωση: είκοσι τέσσερις (24) τύποι -στ-, έναντι εννιά (9) -σθ-.

Στην «Ελευθεροτυπία» δεν παρουσιάζεται συνέπεια ως προς τη χρήση των συμπλεγμάτων -χτ-/-χθ- και -φθ-/-φτ-, αλλά αξιοσημείωτη είναι η πλήρης απουσία του -σθ-. Στην εφημερίδα «Το Βήμα» υπάρχει απόλυτη συνέπεια ως προς τη χρήση των -χθ- και -φθ-, ενώ απουσιάζουν εντελώς τα -χτ- και -φτ-. Παράλληλα παρατηρείται προτίμηση του -στ- έναντι του -σθ- και με μεγάλη μάλιστα διαφορά: τριάντα τρία (33) -στ- έναντι μόλις δύο (2) -σθ-. Η «Απογευματινή» δεν παρουσιάζει ιδιαίτερη διαφοροποίηση στη χρήση των παραπάνω συμπλεγμάτων· όλοι οι τύποι συναντώνται με περίπου ίδια ποσοστά.

Τέλος, στην εφημερίδα «Η Βραδυνή» παρουσιάζεται πολύ σπάνια το σύμπλεγμα -σθ-: καταμετρήθηκε πέντε φορές (5), ενώ το σύμπλεγμα -στ- είκοσι τρεις φορές (23). Σταθερή είναι και η προτίμηση στα λόγια -φθ-/-χθ-: είκοσι μία (21) εμφανίσεις έναντι επτά (7) μη λόγιων -φτ-/-χτ-.

3. Όσον αφορά τα συμφωνικά συμπλέγματα σε απλές λέξεις (στο θέμα δηλαδή της λέξης, π.χ. *χθες/χτες, φθάνω/φτάνω*), όλες οι εφημερίδες προτιμούν, και με μεγάλη μάλιστα διαφορά, τη χρήση των συμπλεγμάτων -χθ- και -φθ-, με εξαίρεση τον «Ριζοσπάστη» που προτιμά τα συμπλέγματα -χτ- και -φτ- (μόνο μία φορά στην έρευνά μας καταγράφηκε το αντίθετο). Αξίζει εδώ να σημειωθεί πως η «Απογευματινή» χρησιμοποιεί μονάχα τους λόγιους τύπους -χθ-, -φθ- ενώ στην εφημερίδα «Το Βήμα» καταγράφηκε μία μόνο εμφάνιση του τύπου -χτ-.

4. Αξιοσημείωτο είναι πως στην περίπτωση του τονισμού της γενικής των ουσιαστικών και των επιθέτων, οι μισές εφημερίδες προτιμούν τον λόγιο τρόπο κλίσης («Η Αυγή» με ποσοστό 50,9%, η «Ελευθεροτυπία» με 60% και η «Απογευματινή» με 83,3%). Αντίθετα, οι άλλες μισές («Ριζοσπάστης», «Ελευθεροτυπία» και «Η Βραδυνή») επιλέγουν τον μη λόγιο τρόπο κλίσης.

5. Ως προς τον σχηματισμό του γ' ενικού και πληθυντικού του παθητικού αορίστου, όλες οι εφημερίδες προτιμούν τη χρήση του μη λόγιου τύπου, με μεγάλη μάλιστα διαφορά.

6. Όσον αφορά τα αρσενικά ουσιαστικά με γενική ενικού σε -ός/-α, στην «Απογευματινή» προτιμάται μόνο ο μη λόγιος τρόπος κλίσης, ενώ στις εφημερίδες «Ελευθεροτυπία» και «Η Αυγή»

ο λόγιος. Στον «Ριζοσπάστη», στην εφημερίδα «Το Βήμα» και στην εφημερίδα «Η Βραδυνή» δεν υπάρχουν εμφανίσεις της συγκεκριμένης μεταβλητής.

7. Σχετικά με τη γενική ενικού σε -έως/-έα αρσενικών ουσιαστικών, παρατηρούμε πως στην εφημερίδα «Η Βραδυνή» γίνεται χρήση του μη λόγιου τύπου ενώ στην εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» του λόγιου. Στις υπόλοιπες εφημερίδες δεν παρουσιάζονται εμφανίσεις της συγκεκριμένης μεταβλητής.

8. Τέλος, σχετικά με την ποικιλία στην κλίση των επιθέτων σε -ή/-ούς, προτίμηση στον λόγο τύπο διακρίνεται στις εφημερίδες «Ο Ριζοσπάστης», «Η Αυγή», «Ελευθεροτυπία» και «Απογευματινή». Στην εφημερίδα «Η Βραδυνή» ο λόγιος και ο μη λόγιος τρόπος κλίσης εμφανίζονται από μία φορά, ενώ στην «Ελευθεροτυπία», δεν εμφανίζεται η συγκεκριμένη μεταβλητή.

Παρατηρώντας αθροιστικά τις παραπάνω τρεις μεταβλητές (6-8) σχετικά με την ποικιλία στην κατάληξη της γενικής του ενικού αρσενικών ουσιαστικών και επιθέτων, παρατηρούμε πως οι εφημερίδες «Η Αυγή», «Ελευθεροτυπία» και «Ο Ριζοσπάστης» χρησιμοποιούν τον πιο λόγο τρόπο κλίσης. Από την άλλη πλευρά, η «Απογευματινή» και «Η Βραδυνή» προτιμούν τον μη λόγο, ενώ στην «Ελευθεροτυπία» δεν βρέθηκε κανένα δείγμα των συγκεκριμένων μεταβλητών.

Αποτελέσματα για την Υπόθεση 2. Συγκρίνοντας τη συχνότητα επιλογής λόγιων τύπων στις κατηγορίες δημοσιευμάτων «κύριο άρθρο», «ρεπορτάζ» και «παραπολιτικές στήλες», βλέπουμε ότι, γενικά, μεγαλύτερα είναι τα ποσοστά λόγιων τύπων στην πρώτη κατηγορία· ακολουθούν τα ρεπορτάζ και τελευταίες έρχονται οι παραπολιτικές στήλες.

Εξαιρέση αποτελεί η «Απογευματινή». Στη συγκεκριμένη εφημερίδα το μεγαλύτερο ποσοστό λόγιων τύπων απαντάται στα ρεπορτάζ (49%) και όχι στα κύρια άρθρα (41%). Διαφοροποιείται, επίσης, η «Ελευθεροτυπία», όπου τα ποσοστά των λόγιων τύπων στις παραπολιτικές στήλες (32%) είναι μεγαλύτερα από τα ποσοστά των λόγιων τύπων στα ρεπορτάζ (28%).

Τα παραπάνω αποτελέσματα καταγράφονται στον Πίνακα 4 αλλά και στο Γράφημα 2, όπου παρουσιάζονται τα ποσοστά των λόγιων μορφολογικών τύπων σε κάθε είδος δημοσιεύματος.

(Εδώ να τυπωθεί ο Πίνακας 4.)

(Εδώ να τυπωθεί το Γράφημα 2.)

5. Ανάλυση αποτελεσμάτων

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνάς μας, η υπόθεση του Χατζησαββίδη (1999), δηλ. η Υπόθεση 1 της εργασίας μας, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί έγκυρη. Οι δύο αριστερές εφημερίδες παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές στη χρήση λόγιων τύπων. Στην εφημερίδα «Η Αυγή» τα λόγια στοιχεία φτάνουν στο 43,7%, ενώ στο «Ριζοσπάστη» μόλις στο 26,1%. Η διαφορά θεωρείται στατιστικά σημαντική (έλεγχος z: $p=0,002 < \alpha=0,01$) και έρχεται σε αντίθεση με την υπόθεση του Χατζησαββίδη σύμφωνα με την οποία δύο εφημερίδες με παρόμοιο ιδεολογικό προσανατολισμό έχουν κοινή στάση απέναντι στη γλώσσα (ότι δηλ. οι αριστερές εφημερίδες χρησιμοποιούν λιγότερους λόγιους τύπους και οι δεξιές εφημερίδες περισσότερους). Επίσης, οι δύο εφημερίδες του κέντρου «Το Βήμα» και «Ελευθεροτυπία», με ποσοστό λόγιων τύπων 48,4% και 33,8% αντίστοιχα, παρουσιάζουν μεταξύ τους στατιστικά σημαντική διαφορά (έλεγχος z: $p=0,004 < \alpha=0,01$).

Συγκρίνοντας την εφημερίδα «Το Βήμα» με την εφημερίδα «Η Βραδυνή», παρατηρούμε ότι η μεταξύ τους διαφορά δεν είναι στατιστικά σημαντική (έλεγχος z: $p=0,248 > \alpha=0,01$), όπως επίσης σημαντική δεν είναι η διαφορά μεταξύ της εφημερίδας «Η Αυγή» και της εφημερίδας «Η Βραδυνή» (έλεγχος z: $p=0,803 > \alpha=0,01$). Ακόμη και αν σταθμίσουμε τα ποσοστά των λόγιων τύπων ανά πολιτική τοποθέτηση μάλλον παρά ανά εφημερίδα (39,8% στις αριστερές εφημερίδες, 42,8% στις κεντρώες και 42,1% στις δεξιές), δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές με τον έλεγχο z για $\alpha \leq 0,2$. Συνεπώς, οι εφημερίδες διαφορετικής ιδεολογικής κατεύθυνσης δεν παρουσιάζουν μεταξύ τους στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς τη χρήση λόγιων ή μη λόγιων μορφολογικών τύπων. Σύνδεση μεταξύ ιδεολογίας και γλώσσας θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι υφίσταται μόνο στην περίπτωση της εφημερίδας «Ριζοσπάστης». Το ποσοστό των λόγιων στοιχείων που καταμετρήθηκαν στο συγκεκριμένο έντυπο ανέρχεται μόλις στο 26%, γεγονός που συμφωνεί με την υπόθεση του Χατζησαββίδη και την παρατήρηση της Ιορδανίδου πως τουλάχιστον μια μερίδα του αριστερού Τύπου αποφεύγει τη χρήση λόγιων στοιχείων.

Γενικότερα, η παρούσα έρευνα έδειξε ότι εφημερίδες διαφορετικής ιδεολογικής κατεύθυνσης παρουσιάζουν σημαντικές ομοιότητες ως προς τη χρήση ή μη λόγιων μορφολογικών τύπων, ενώ

εφημερίδες ίδιας ιδεολογικής κατεύθυνσης παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές ως προς τη χρήση ή μη λόγιων μορφολογικών τύπων, διαψεύδοντας έτσι την Υπόθεση 1.

Ως προς την υπόθεση Υπόθεση 2, ιεραρχήσαμε τη «λογιότητα» των δημοσιευμάτων κατά την κλίμακα: κύριο άρθρο → ρεπορτάζ → παραπολιτικές στήλες. Αρχικά, κάνοντας τη σύγκριση ανάμεσα στα ποσοστά των λόγιων τύπων που παρατηρούνται στο κύριο άρθρο με αυτά που παρατηρούνται στις παραπολιτικές στήλες, η υπόθεση αυτή φαίνεται να επιβεβαιώνεται. Τα κύρια άρθρα ως κείμενα μεγαλύτερης βαρύτητας, έχουν περισσότερους λόγιους τύπους από τις ανεπίσημοι ύφους παραπολιτικές στήλες.

Λαμβάνοντας υπόψη στην καταμέτρηση και τα ρεπορτάζ, οι συσχετισμοί που προκύπτουν δημιουργούν ερωτήματα. Για παράδειγμα, στην εφημερίδα «Απογευματινή» το μεγαλύτερο ποσοστό λόγιων στοιχείων απαντάται στα ρεπορτάζ (49%) και όχι στα κύρια άρθρα (41%). Ακόμη, στην εφημερίδα «Το Βήμα» οι λόγιοι τύποι κατανέμονται περίπου ισομερώς σε κάθε είδος δημοσιεύματος («κύριο άρθρο» 51%, «ρεπορτάζ» 50%, «παραπολιτικές στήλες» 43%). Γενικά, οι μικρές διαφορές στα ποσοστά καθιστούν απαραίτητο τον στατιστικό έλεγχο προκειμένου να διαπιστωθεί εάν είναι τελικά σημαντικές οι γλωσσικές διαφοροποιήσεις (περισσότερα ή λιγότερα λόγια στοιχεία) ανάλογα με το είδος του δημοσιεύματος. Ο έλεγχος των ποσοστών δεν έδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στα τρία είδη δημοσιευμάτων: $\chi^2=7,067$, $p=0,719 > \alpha=0,01$. Αν και στην πλειονότητα των εφημερίδων φαίνεται να χρησιμοποιούνται περισσότεροι λόγιοι τύποι στο κύριο άρθρο, ο στατιστικός έλεγχος δεν μας επιτρέπει να επιβεβαιώσουμε την τάση αυτή.

6. Συμπεράσματα

Γνωρίζουμε ότι χρειάζεται ενδεχομένως ένα μεγαλύτερο δείγμα, καθώς και μια έρευνα σε βάθος χρόνου για να μπορέσουμε να είμαστε απολύτως σίγουροι για τα αποτελέσματα της έρευνάς μας, ωστόσο σύμφωνα με το δείγμα της παρούσας εργασίας, αποδεικνύεται ότι δεν υπάρχει συσχέτιση της πολιτικής τοποθέτησης μιας εφημερίδας με τη χρήση λόγιας / μη λόγιας γλώσσας· αποδείχτηκε επίσης ότι τα διαφορά είδη δημοσιευμάτων δεν διαφοροποιούνται μεταξύ τους ως προς τη χρήση ή μη λόγιων τύπων. Αξίζει να σημειωθεί ότι αδημοσίευτη έρευνα των Λαλιούτη και Παλιούρα, η οποία πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2011, σε διαφορετικό δείγμα εφημερίδων, έχοντας ως πλαίσιο αναφοράς τη δική μας έρευνα, επιβεβαιώνει τα συμπεράσματά μας (Λαλιούτη και Παλιούρα 2011).

Εφόσον δεν φαίνεται να υπάρχει συσχετισμός μεταξύ της επιλογής λόγιων ή μη λόγιων τύπων

και της πολιτικής κατεύθυνσης της εφημερίδας (όπως πιστεύει ο Χατζησαββίδης) και εφόσον δεν επιβεβαιώνεται ούτε η υπόθεση ότι η χρήση της λόγιας γλώσσας διαφοροποιεί υφολογικά τα δημοσιογραφικά είδη, προκύπτουν ερωτήματα για το πώς θα έπρεπε να ερμηνευτούν τελικά οι υφολογικές διαφορές που παρατηρούνται στις εφημερίδες και μεταξύ εφημερίδων.

Η επιλογή λόγιας ή μη λόγιας γλώσσας δεν δείχνει πλέον να εκφράζει κάποια πολιτική ιδεολογία. Επιπλέον, η επιλογή γλωσσικού ύφους δεν καθορίζεται αποκλειστικά από τη βαρύτητα των δημοσιευμάτων ή από την επιδίωξη του συντάκτη να έχει επίσημο ή ανεπίσημο ύφος. Αν μια εφημερίδα επιλέγει ένα πιο λόγιο ύφος, αυτό θα πρέπει να είναι ορατό στο σύνολο της ύλης της, και όχι μόνο σε συγκεκριμένα είδη δημοσιευμάτων.

Πιθανολογούμε ότι στις μέρες μας, η κάθε εφημερίδα προσαρμόζει το γλωσσικό της ύφος ανάλογα με το κοινό στο οποίο απευθύνεται, το οποίο δεν χωρίζεται με βάση την εκλογική ή κομματική του συμπεριφορά. Μια νέα έρευνα, η οποία θα στόχευε στους αναγνώστες της εκάστοτε εφημερίδας και στη διαφορά αντίληψης και μορφωτικού επιπέδου που υπάρχει μεταξύ τους, θα μπορούσε να συσχετίσει τη διαφορά γλωσσικού ύφους με το προφίλ που η κάθε εφημερίδα προσπαθεί να καλλιεργήσει. Ενδέχεται μια εφημερίδα να επιλέγει ένα λιγότερο λόγιο ύφος εφόσον καλλιεργεί ένα πιο άμεσο και εκλαϊκευμένο προφίλ, σε αντίθεση με κάποια άλλη εφημερίδα που στοχεύει σε αναγνώστες με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο. «Το Βήμα» και «Η Αυγή», λ.χ., ενδέχεται να χρησιμοποιούν υψηλότερα ποσοστά λόγιων τύπων (όπως προκύπτει από την έρευνά μας), επιδιώκοντας να παρουσιάζουν μια εικόνα σοβαρότητας και αξιοπιστίας. Η χρήση λόγιων στοιχείων από μια εφημερίδα θα μπορούσε να εντάσσεται στο πλαίσιο ενός διαιτητευμένου σχεδιασμού (Bell 1991), δηλαδή η επιλογή της εφημερίδας να χρησιμοποιεί λόγιους τύπους αποτελεί ενδεχομένως μια υφολογική πρωτοβουλία με στόχο ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα (για παράδειγμα, την ενίσχυση της εγκυρότητάς της), ανεξάρτητα από το εάν οι λόγιοι αυτοί τύποι είναι οικείοι στο αναγνωστικό της κοινό. Σύμφωνα με τον Γκότοβο (1991: 18), η χρήση λόγιων τύπων στο σύγχρονο νεοελληνικό λόγο λειτουργεί «ως δείκτης που θα επιτρέψει στον αποδέκτη να ταξινομήσει το κείμενο στην κατηγορία των ορθών και έγκυρων πληροφοριών».

Βεβαίως, δεν θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι εφημερίδες στις οποίες παρατηρείται περιορισμένος αριθμός λόγιων στοιχείων, όπως η «Απογευματινή» και η «Ελευθεροτυπία», δεν επιθυμούσαν να είναι σοβαρές ή έγκυρες. Προφανώς, υπάρχουν περισσότεροι παράγοντες που ενισχύουν την αξιοπιστία μιας εφημερίδας, πέρα από το εάν δείχνει προτίμηση στους λόγιους τύπους ή όχι. Ο Χατζησαββίδης (2001) επισημαίνει πως εφημερίδες που δείχνουν προτίμηση στη χρήση μη λόγιων μορφολογικών στοιχείων θέλουν πιθανότατα να κρατήσουν απόσταση από τη λειτουργία της επίδειξης σοβαρότητας (που επιτελείται με τη χρήση λόγιων στοιχείων), η οποία αποτελεί χαρακτηριστικό του «εξουσιαστικού γραπτού λόγου».

Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει από την παρούσα έρευνα είναι ότι ο Τύπος δεν αξιοποιεί πλέον τη μορφολογική ποικιλία την ελληνικής γλώσσας σύμφωνα με τα ιδεολογικά περιεχόμενα που ίσχυαν κατά την περίοδο του γλωσσικού ζητήματος, πριν από τη «γλωσσική μεταπολίτευση» του 1976. Ούτε αξιοποιεί τη μορφολογική ποικιλία ως δείκτη της πολιτικής τοποθέτησης της εφημερίδας. Επίσης, η χρήση λόγιων μορφολογικών στοιχείων δεν φαίνεται να συναρτάται με αντιπροσωπευτικά είδη λόγου της παραδοσιακής έντυπης δημοσιογραφίας. Μένει επομένως να ερευνηθεί με ποιους τρόπους μια εφημερίδα αξιοποιεί τη μορφολογική ποικιλία της νέας ελληνικής και σε ποια αποτελέσματα αποσκοπεί.

Βιβλιογραφία

Bell Allan (1991). *The language of news media*. Oxford: Blackwell.

Γκότοβος Ε. Αθανάσιος (1991). «Γλωσσικοί δείκτες ιδεολογικής προσαρμογής». *Θεωρία και κοινωνία* 5: 7-27.

Holton David, Peter Mackridge και Ειρήνη Φιλιππάκη-Warburton (1999). *Γραμματική της Ελληνικής γλώσσας*, μτφρ. Β. Σπυρόπουλος. Αθήνα: Πατάκης.

Ιορδανίδου Άννα. (2001). «Δημοσιογραφική κοινή: Προβλήματα ορισμού». Στο Π. Μπουκάλας και Σ. Α. Μοσχονάς (επιμ.) *Δημοσιογραφία και γλώσσα: Πρακτικά Συνεδρίου* (15-16 Απριλίου 2000). Αθήνα: ΕΣΗΕΑ: 157-164.

- Ιορδανίδου (2008). «Γλωσσική ποικιλία και δημοσιογραφικός λόγος». *Ζητήματα Επικοινωνίας* 9: 102-114.
- Λαλιούτη Μ. και Παλιούρα Μ. (2011). «Η λόγια μορφολογία στον ελληνικό Τύπο: Δείκτης ιδεολογικής ή υφολογικής διαφοροποίησης;». Αδημοσίευτη εργασία.
- Μοσχονάς Σπύρος Α. (2009). Κριτική στο *Ελληνική γλώσσα και δημοσιογραφικός λόγος: Θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις* (Αθήνα: Gutenberg, 1999) του Σ. Χατζησαββίδη. *Ζητήματα Επικοινωνίας* 9: 117-119.
- Χατζησαββίδης Σωφρόνης. (1999). *Ελληνική γλώσσα και δημοσιογραφικός λόγος: Θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Gutenberg.
- Χατζησαββίδης Σωφρόνης. (2001). «Η μορφολογική ποικιλία του δημοσιογραφικού λόγου ως δείκτης πολιτικής ιδεολογίας». Στο Π. Μπουκάλας και Σ. Α. Μοσχονάς (επιμ.) *Δημοσιογραφία και γλώσσα: Πρακτικά Συνεδρίου* (15-16 Απριλίου 2000). Αθήνα: ΕΣΗΕΑ: 139-155.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ (με τη σειρά που θα εκτυπωθούν)

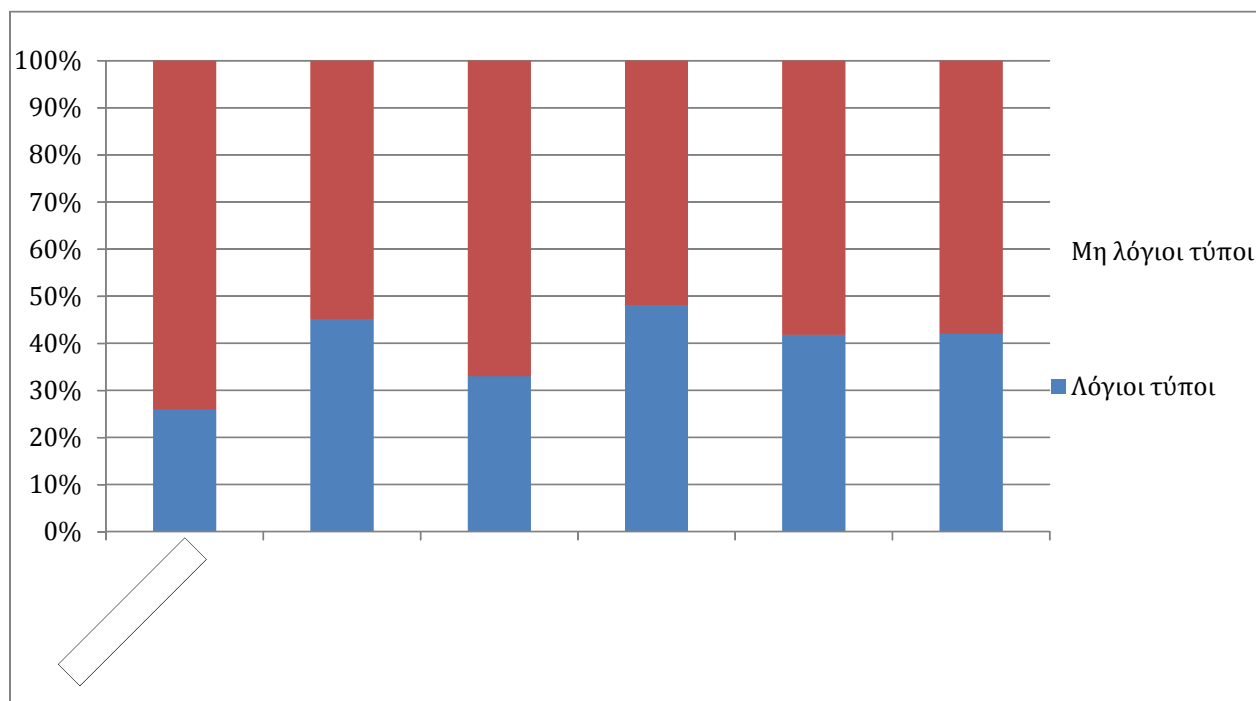
Πίνακας 1. Εσωκομματικά δημοσιεύματα ανά κόμμα και εφημερίδα.

	Πα.Σο.Κ.	Ν.Δ.	Κ.Κ.Ε.	ΣΥΡΙΖΑ	ΛΑ.Ο.Σ.	ΣΥΝΟΛΟ
«Ριζοσπάστης»	0,0% 0	8,7% 2	82,6% 19	8,7% 2	0,0% 0	23
«Αυγή»	9,3% 4	20,9% 9	0,0% 0	69,8% 30	0,0% 0	43
«Το Βήμα»	36,1% 13	44,4% 16	2,8% 1	13,9% 5	2,8% 1	36
«Ελευθεροτυπία»	33,3% 10	46,7% 14	16,7% 5	0,0% 0	3,3% 1	30
«Απογευματινή»	20,5% 8	76,9% 30	2,6% 1	0,0% 0	0,0% 0	39
«Η Βραδυνή»	23,1% 6	69,2% 18	0,0% 0	7,7% 2	0,0% 0	26

Πίνακας 2. Λόγιοι / Μη λόγιοι τύποι ανά εφημερίδα.

Εφημερίδα	Τύποι		Σύνολο
	Λόγιοι	Μη Λόγιοι	
Ριζοσπάστης	24 26,1%	68 73,9%	92
Η Αυγή	142 43,7%	183 56,3%	325
Το Βήμα	118 48,4%	126 52,6%	244
Ελευθεροτυπία	51 33,8%	100 66,2%	151
Απογευματινή	55 42,0%	76 58,0%	131
Η Βραδυνή	68 42,5%	92 57,5%	160

Γράφημα 1. Συχνότητα εμφάνισης (%) λόγιων / μη λόγιων τύπων.

Πίνακας 3. Εμφανίσεις λόγιων / μη λόγιων τύπων ανά εφημερίδα.

εφημερίδα \ γλωσσική μεταβλητή	1. επιρρήματα σε -ως	2. -χθ-φθ-σθ- (στην κατάληξη)	3. -χθ-φθ- (στο θέμα)	4. γενική με αναβιβασμό τόνου	5. παθ. αόριστος σε -η, -ησαν	6. γενική αρσ. σε -ός	7. γενική αρσ. σε -έως	8. γενική αρσ. σε -ούς
Ριζοσπάστης	3/14 21,4%	10/25 40,0%	1/36 2,8%	6/13 46,1%	0/2 0,0%	0/0 0,0%	0/0 0,0%	2/2 100,0%
Η Αυγή	37/95 38,9%	31/50 62,0%	38/41 92,6%	27/53 50,9%	4/69 5,8%	4/4 100,0%	0/0 0,0%	1/1 100,0%
Το Βήμα	17/52 32,7%	14/48 29,2%	7/9 77,8%	12/20 60,0%	1/22 4,5%	0/0 100,0%	0/0 0,0%	0/0 0,0%
Ελευθεροτυπία	30/71 42,3%	25/58 43,1%	44/45 97,8%	9/24 37,5%	5/41 12,2%	3/3 100,0%	1/1 100,0%	1/1 100,0%
Απογευματινή	12/42 28,6%	6/28 21,4%	13/13 100,0%	20/24 83,3%	2/19 10,5%	0/3 0,0%	0/0 0,0%	2/2 100,0%
Η Βραδυνή	10/24 41,7%	26/56 46,4%	14/16 87,5%	10/21 47,6%	7/39 17,9%	0/0 0,0%	0/2 0,0%	1/2 50,0%

Πίνακας 4. Σύνολο λόγων / μη λόγων τύπων ανά είδος δημοσιεύματος.

Εφημερίδα	Κύρια άρθρα		Ρεπορτάζ		Παραπολιτικά	
	Λόγια	Μη λόγια	Λόγια	Μη λόγια	Λόγια	Μη λόγια
Ριζοσπάστης	6 30%	14	17 26%	17	12 24%	37
Η Αυγή	33 55%	27	74 47%	82	35 36%	62
Το Βήμα	16 51%	15	67 50%	65	35 43%	46
Ελευθεροτυπία	20 40%	29	17 28%	42	14 32%	29
Απογευματινή	15 41%	21	30 49%	31	10 29%	24
Η Βραδυνή	20 52%	18	18 37%	25	30 41%	79

Γράφημα 2. Λόγοι τύποι (%) ανά είδος δημοσιεύματος.

